

۱- در مورد تفاوت عمده دوره معاصر در جریان فلسفی با دوره های دیگر و چگونگی ایجاد آن بحث کنید.

۲- اوضاع فکری پس از سقوط دولت صفویان تا اواخر حکومت قاجار را شرح دهید.

۳- نحوه برخورد اساتید فلسفه دوره معاصر با فلسفه های اروپایی و نتایج آن را بیان کنید.

۴- مراحل تحصیلی و نشانه های قدرت علمی امام خمینی (ره) را بنویسید.

۵- شرایط تدریس و نحوه تربیت شاگردان امام خمینی (ره) را بنویسید.

۶- روش مطالعه و تحصیل علامه طباطبایی را بنویسید.

۷- اقدامات علمی و فرهنگی علامه طباطبایی را نام ببرید. (چهار مورد)

۸- اوضاع جامعهٔ قم در هنگام ورود علامه طباطبایی به این شهر را شرح دهید.

۹- از اقدامات علمی و فرهنگی علامه طباطبایی تدریس فلسفه ناظر بر مسائل روز فلسفی را شرح دهید.

۱۰- در مورد احیای تدریس و تفسیر قرآن کریم و ارتباط با مراکز دانشگاهی توسط علامه طباطبایی توضیح دهید.

۱۱- مرحوم مطهری شاگرد ممتاز چه کسانی بود؟

۱۲- دو فلسفه الهی که به زندگی رنگ و بوی معنوی و الهی می دهد را نام ببرید.

۱۳- چه کسانی سبک زندگی معیوب و ناسالم دارند؟

۱۴- سخنان کسانی که ریشه درخت فکری را به درستی انتخاب کرده اند چگونه است؟

۱۵- مرحوم مطهری چگونه یک نظام فکری و عملی و خردمندانه را سامان داد؟

۱۶- تمثیل نظام فکری به درخت را توضیح دهید.

۱۷- چهار دسته افراد در تقسیم بندی نظام فکری را بیان کنید و توضیح دهید.

۱۸- توضیح دهید مرحوم مطهری چگونه نمونه عالی دسته چهارم افراد در تقسیم بندی نظام فکری است.

۱۹- منظور از کتاب های میانی در آثار شهید مطهری چیست؟ پنج مورد را نام ببرید.

۲۰- نظر مرحوم مطهری درباره عدل را بیان کرده و بگویید هر بخش آن به چه حوزه ای از فلسفه مضاف مربوط است.

سوال ۱

جریان فلسفه در این دوره یک تفاوت عمده با دوره های قبل دارد. این تفاوت عمده، همان ورود فلسفه های جدید اروپا به جهان اسلام از جمله ایران است. این ورود فکری و فلسفی که در ایران با آغاز نهضت مشروطه به صورت گسترده ای شروع شده بود تا به امروز ادامه یافت و کتاب های فلسفی فیلسوفان بزرگ اروپایی به زبان فارسی ترجمه شد. دانشجویان برای آشنایی با فیلسوفان و مکاتب فلسفی اروپایی به آنجا رفتند و رشته های تحصیلی مرتبط با فیلسوفان اروپایی در دانشگاه های ایران تأسیس گردید و به تدریج اساتیدی وارد آموزش فلسفه شدند که متخصص در تحلیل و تبیین نظرات فلسفی یک یا چند فیلسوف مشهور و بزرگ اروپایی بودند.

سوال ۲

پس از سقوط دولت صفویان نابسامانی هایی ایران را فرا گرفت که تا مدت طولانی ادامه یافت. این نابسامانی ها حیات علمی و فرهنگی را به شدت تضعیف کرد و همه علوم از جمله فلسفه را از رونق انداخت؛ لذا با اینکه در این ایام چند فیلسوف نام آشنا فلسفه اشتغال داشتند اما حیات فلسفی شادابی چندانی نداشت، در اواخر به تدریس حکومت قاجار که یک جنبش فکری و اجتماعی در ایران شکل گرفت، در حوزه فرهنگ نیز جنب و جوش پدیدار شد و مسئله های فکری و فلسفی جدیدی نیز مطرح گردید که زمینه را برای حیات مجدد فلسفه فراهم کرد.

سوال ۳

مواجهه بسیاری از فیلسوفان ایرانی و مدرسان فلسفه در ایران با فلسفه های اروپایی بدین صورت بود که تلاش کردند با بهره گرفتن از ذخیره ارزشمند فلسفی خود، فلسفه های جدید اروپایی را بفهمند و ارزیابی کنند.

سوال ۴

از این رو تلاش کردند بار دیگر تدریس فلسفه را که به رکود گراییده بود، احیا نمایند و رونق بخشند و دوستداران فلسفه را با اندیشه های فیلسوفانی چون فارابی، ابن سینا، خواجه نصیر و ملاصدرا آشنا سازند. آنان در همان حال می کوشیدند با بازسازی و نوسازی ذخایر فلسفی گذشته، فلسفه ای غنی تر و پربارتر که ناظر بر مسئله های روز جامعه باشد، عرضه نمایند.
مراحل تحصیلی:

علوم مقدماتی: در کودکی و نوجوانی

فلسفه و عرفان: حضور در درس استادان بزرگ آن زمان سید ابوالحسن رفیعی قزوینی و آیت الله محمدعلی شاه آبادی

نشانه های قدرت علمی: (۱) تدریس سبک های فلسفی و عرفانی مانند اسفار ملاصدرا و شفا ابن سینا در دوره جوانی

(۲) تألیف کتاب های ارزنده در مباحث عرفانی در سنین جوانی مانند: تعلیقه بر شرح فصوص الحکم - تعلیقه بر مصباح الانس - مصباح الهدایه - اراده و طب - شرح دعای سحر - سر الصلوة - آداب الصلوة

(۳) نبوغ خاص در فلسفه که نشانه آن تفسیر عرفانی مباحث ملاصدرا در تدریس حکمت متعالیه بود.

سوال ۵

آغاز تدریس فلسفه توسط امام خمینی (ره) در حوزه علمیه در شرایطی بود که بزرگان حوزه با تدریس فلسفه مخالف بودند و فلسفه صدرایی را ضد دینی تلقی می کردند؛ در نتیجه حلقه درس ایشان اختصاص به شاگردانش داشت و کمتر علنی می شد. در تربیت شاگردان ایشان اطلاع داشت که هر حرکت فکری، فرهنگی و انقلاب اجتماعی نیازمند یاران همفکر و همراه است و

در نتیجه برای تربیت فکری و عملی طلاب مستعد و نواندیش و آماده کردن آن‌ها برای ورود به فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی تلاش کرد.

سوال ۶

علامه طباطبایی می‌نویسد: در اوایل تحصیل علاقه زیادی به ادامه تحصیل نداشتم؛ از این رو هرچه می‌خواندم، نمی‌فهمیدم و چهار سال به همین نحو گذشت. پس از آن به یکباره عنایت خدایی دامن گیرم شد و مرا عوض کرد و در خود یک نوع شیفتگی و بی‌تابی نسبت به تحصیل کمال حس نمودم، به طوری که از همان روز تا پایان تحصیل که تقریباً ۱۸ سال طول کشید هرگز نسبت به تعلیم و تفکر، درک خستگی و دلسردی نکردم و زشت و زیبای جهان را فراموش کردم و بساط معاشرت با غیر اهل علم را به کلی برچیدم. بسیار می‌شد که شب را تا طلوع آفتاب با مطالعه می‌گذراندم و همیشه درس فردا را شب پیش مطالعه می‌کردم و اگر اشکالی پیش می‌آمد با هر خودکشی بود، آن را حل می‌کردم. وقتی که در درس حضور می‌یافتم از آنچه استاد می‌گفت قبلاً آگاه بودم و هرگز اشکالی پیش استاد نبردم.

سوال ۷

۲۴۳۱. تدریس فلسفه ناظر بر مسائل روز فلسفی - احیای تدریس و تفسیر قرآن کریم - ارتباط با مراکز دانشگاهی و فرهنگی - تربیت شاگردان

سوال ۸

علامه طباطبایی در ابتدای ورود به قم مشاهده کرد که اولاً اندیشه‌های جدید و مکتبهای فلسفی که از اروپا به ایران آمده به خصوص تفکرات ماتریالیستی و مکتب مارکسیسم در حال گسترش در جامعه است. ثانیاً حوزه‌های علمیه آمادگی لازم برای مواجهه با این افکار و اندیشه را ندارد و تدریس فلسفه و مباحث فلسفی که می‌تواند زمینه نقد و ارزیابی مکاتب و اندیشه‌های جدید را فراهم کند، رونقی ندارد و مورد استقبال مدیران حوزه قرار نمی‌گیرد و در برنامه درسی طلاب جایگاهی ندارد.

سوال ۹

تدریس فلسفه، ناظر بر مسائل روز فلسفی؛ ایشان علاوه بر تدریس شفای ابن سینا و اسفار ملاصدرا، تصمیم گرفت یک دوره فلسفه اسلامی را به سبکی که مسائل روز در آن طرح شده باشد، تدریس و تألیف کند به همین منظور کلاسی تشکیل داد که طلاب برجسته و آشنا به مسائل در آن شرکت می‌کردند. در این کلاس مکتب‌های فلسفی و به خصوص مارکسیسم مورد نقد و بررسی قرار می‌گرفت. حاصل این جلسات، کتاب اصول فلسفه و روش رئالیسم می‌باشد که شامل متن اصلی و پاورقی‌های توضیحی است. متن را علامه طباطبایی نوشته و پاورقی‌ها را استاد شهید مطهری که در آن جلسات حضور داشته، به اصل مباحث افزوده است. این کتاب در روشن کردن افکار طلاب و دانشجویان و دانش پژوهان نقشی تعیین‌کننده در تاریخ معاصر ایران داشته است. علامه طباطبایی و مطهری در این کتاب نشان دادند که می‌توان از ذخیره فلسفی صدرایی بهره گرفت و متناسب با مهم‌ترین مسئله‌های فلسفی روز، مجموعه‌ای تألیف کرد که پاسخگوی نیازهای ما در همین عصر باشد. ویژگی دیگر این کتاب که تا آن روز در حوزه فلسفه در ایران سابقه نداشت، نگاه تطبیقی به فلسفه بود، علامه و استاد مطهری در این کتاب تلاش می‌کنند که در مباحث مهمی مثل معرفت‌شناسی و وجودشناسی دیدگاه‌های فیلسوفان اروپایی و ماتریالیست‌ها را با دیدگاه خود در فلسفه اسلامی مقایسه کنند و ارزیابی خود را ارائه دهند. این روش تألیف، در برخی از آثار استاد مطهری نیز ادامه پیدا کرد.

علامه طباطبایی، همچنین دو کتاب درسی در دو سطح برای تدریس فلسفه نوشت به نام «بداية الحکمة»، برای تدریس در سطوح اولیه و «نهایة الحکمة»، برای تدریس در سطوح بالاتر و تخصصی‌تر.

سوال ۱۰

احیای تدریس و تفسیر قرآن کریم؛ یکی از اقداماتی که در آن عصر بود، توجه دادن جامعه به آموزه های قرآن کریم و بهره مندی از آن در زندگی روزمره و تحولات اجتماعی بود. علامه همان طور که خود نوشته اند، جلسه تفسیری تشکیل داد و به تفسیر قرآن با سبکی جدید پرداخت که نتیجه آن، تألیف یک تفسیر ۲۰ جلدی است. ایشان در این تفسیر، هر آیه از قرآن کریم را به کمک آیات دیگر تفسیر می کند و نشان می دهد که این کتاب آسمانی یک منظومه و یک مجموعه کاملاً منسجم است. ایشان علاوه بر این، برای تبیین بیشتر آیات و برای پیوند با مسائل روز، به مباحث مستقل فلسفی نیز می پردازد و مجموعه ای غنی از مباحث فلسفی را در کنار تفسیر آیات ارائه می دهد.

ارتباط با مراکز دانشگاهی و فرهنگی؛ علامه طباطبایی در نظر داشت که فعالیت های علمی و فرهنگی خود را از محدوده حوزه فراتر برد و به دانشگاه ها و حتی به محیط های فرهنگی جهانی بکشاند، از این رو ایشان با استادان دانشگاه ملاقات می کرد و برای آنها جلساتی تشکیل می داد. ایشان سالیان متمادی در عین فقر و با قناعت در زندگی، رنج آمد و شد به تهران با وسایل نقلیه عمومی آن روزگار را بر خود هموار می نمود تا در تهران با خاورشناسان بزرگ و فیلسوفانی که برای تحقیق به ایران آمده بودند، دیدار و گفت و گو کند و روح تفکر و فلسفه اسلامی و مذهب تشیع را به ایشان بشناساند. به برکت همین فعالیت ها، آثار استاد به زبان های اروپایی برگردانده شد و جهان غرب با تفکر شیعی آشنایی بیشتری پیدا کرد.

هانری کربن، فیلسوف برجسته فرانسوی که حدود ۲۰ سال با دانشگاه تهران همکاری می کرد، در ملاقات های متعددی با علامه طباطبایی، از نظرات ایشان درباره فلسفه، عرفان و مکتب شیعه استفاده کرد. حاصل مذاکرات کربن با علامه، دو جلد کتاب تحت عنوان «شیعه» و «رسالت تشیع» در دنیای امروز می باشد.

سوال ۱۱

علامه طباطبایی و امام خمینی (ره)

سوال ۱۲

فلسفه افلاطون - فلسفه فارابی

سوال ۱۳

کسانی که در انتخاب ریشهٔ درخت و پایهٔ نظام فکری خود دچار خطا و اشتباه شده و ریشه ای ناکارآمد و ناسالم در زمین زندگی قرار داده اند.

سوال ۱۴

دقیقاً برگرفته از مبانی فلسفه است و به همان ریشه بازمی گردد.

سوال ۱۵

براساس اندیشه های فلسفی که با نبوغ فکری خود از دو استادش آموخته بود و با تفکر در قرآن کریم و سخنان معصومین.

سوال ۱۶

ساختار و نظام فکری هر فرد مشابه یک درخت است که دارای ریشه و شاخ و برگ و ثمراتی است. ریشهٔ این درخت مبانی فلسفی پذیرفته شده توسط آن فرد می باشد و سایر افکار و اندیشه های وی از جمله نگاه او به زندگی به سیاست و به خانواده شاخ و برگ های آن درخت شمرده می شوند. از این رو به میزانی که آن ریشه کم عیب و سالم باشد، شاخ و برگ ها نیز کم عیب و سالم اند و هر قدر که ریشه قوی و استوار باشد، شاخ و برگ ها نیز قوی و محکم خواهند بود.

سوال ۱۷

کسانی که کمتر اهل اندیشه ورزی هستند و اصولاً یک نظام فکری مشخص شده برای خود ندارند. اینان زندگیشان را به تقلید از دیگران می‌گذرانند و تصمیم‌گیری آنها تابع جو حاکم بر جامعه است.

کسانی که وارد عرصه تفکر شده و دارای افکار فلسفی هستند، اما هنوز آن افکار فلسفی به خوبی در آن‌ها شکل نگرفته و هنوز نمی‌توانند میان آن افکار و مسائل زندگی ارتباط برقرار کنند. اینان گاهی براساس افکار خود تصمیم می‌گیرند و گاهی بیرون از آن. اینان در حال رشد و پیشرفت هستند.

برخی از افراد در انتخاب ریشه درخت و پایه نظام فکری خود دچار خطا و اشتباه شده و ریشه‌ای ناکارآمد و ناسالم در زمین زندگی قرار داده‌اند و در نتیجه به یک سبک زندگی معیوب و ناسالم رسیده‌اند.

گروهی از افراد نیز هستند که هم ریشه درخت فکری را به درستی انتخاب کرده‌اند و پایه‌های استواری برای نظام فکری خود ساختند و هم با دقت و تأمل فراوان و با عقلانیت بالا، شاخ و برگ‌های سالم و قوی و استواری از آن ریشه استنباط و استخراج کرده‌اند. در نتیجه وقتی که به طور مثال درباره فرهنگ صحبت می‌کنند، مخاطب فهم می‌داند که این سخن دقیقاً برگرفته از مبانی فلسفی اوست و به همان ریشه بازمی‌گردد.

سوال ۱۸

سبک زندگی و آثار مکتوب و غیر مکتوب شهید مطهری نشان دهنده آن است که ایشان نمونه‌ای عالی و برجسته گروه چهارم می‌باشد و موفق شده براساس عمیق‌ترین اندیشه‌های فلسفی که با نبوغ فکری خود از دو استاد و حکیم بزرگ معاصر آموخته بود و با تفکر در قرآن کریم و سخنان معصومین کسب کرده بود، یک نظام فکری و عملی خردمندانه را سامان دهد. این نظام فکری و عملی در عین اتکا به میراث ماندگار تمدن اسلامی، پاسخگوی نیازهای زمان و عصر حاضر ما می‌باشد و ما میتوانیم تأثیر دیدگاه‌های فلسفی ایشان را در آثاری که در رابطه با زندگی اجتماعی و اقتصادی جامعه نوشته است، به خوبی مشاهده کنیم.

سوال ۱۹

منظور از این دسته کتاب‌هایی است که به نحو تخصصی فلسفه محض نیستند اما بحث مرحوم مطهری در آن کتاب رنگ فلسفی دارد. مثل: انسان و سرنوشت - عدل الهی - تکامل اجتماعی انسان - نظام اقتصادی اسلام - انسان کامل - فطرت - انسان و ایمان

سوال ۲۰

در قرآن، از توحید گرفته تا معاد، از نبوت تا امامت و زعامت و از آرمانهای فردی تا هدف‌های اجتماعی همه بر محور عدل استوار شده‌اند...

عدل قرآن، آنجا که به توحید یا معاد مربوط می‌شود، به نگرش انسان به هستی و آفرینش، شکل خاصی می‌دهد و به عبارت دیگر، نوعی «جهان بینی» است.